

ALOVA'NIN BİRİNCİ ÇOĞUL ŞARKISI

Yaklaşık kırk yıllık zaman dilimini kapsayan toplu şiirlerini 2008'de yayımlayan Erdal Alova Ekim 2015'te yeni şiir kitabı *Birinci Çoğul Şarkı*'yı yayımladı ¹. En az Toplu Şiirleri kadar hacimli olan kitap Alova'nın Kasım 2009 - Haziran 2015 tarihleri arasında kaleme aldığı şiirleri içeriyor. 2007 tarihli Tensemeler kitabında bazı öncül izlekleri görünen *Birinci Çoğul Şarkı*'da Batı Anadolu'nun günümüze erişmemiş kültürlerini, bıraktıkları izler aracılığıyla kurgu-özneler üzerinden anlatıyor Alova. Verili tarihi ve kültürel bilgileri bir kenarda tutarak subjektif duyarlılıkla Batı Anadolu uygarlıklarına bir nevi sivil tarih / karşı tarih alternatifi sunuyor.

PALİMPSEST

Şiir; tarih yazmakta, tarih kurmakta bir araç olabilir mi? Antik çağ şairleri özelinde değerlendirildiğinde tarih yazma görevini üstlenen öznelerden birisi de şair. Homeros'a atfedilen İlyada ve Odysseia, Marcus Valerius Martialis'in epigramları, Platon ve Aristoteles'in metinleri kimi zaman epik kimi zaman didaktik nitelikleri ile dönemin sivil tarihini, yaşantısını kuran başat eserler. Şair'in bir nevi vakanüvis edasıyla kaleme aldığı bu manzum eserler doğal olarak subjektif bir tarih kurgusunu da imlemekte.

Alova, *Birinci Çoğul Şarkı*'da antik dönem şairlerine koşut biçimde resmi tarih verilerini bir kenarda tutarak günümüze erişmemiş Batı Anadolu medeniyetlerinin sosyo kültürel yaşantılarını öznel bir yorumla şiirleştiriyor. Alova'nın önerdiği kurgu tarihte sıfır noktasına inerek yeni bir inşa eylemi üzerine dayanıyor. Yeni inşa düşüncesini verili bilgileri bir kenarda tutarak, eski dönemlere ait kentsel yerleşim izlerinden, yapı kalıntılarından, mekanlardan, günlük eşyalardan, yazıtlardan, stellerden yola çıkarak meydana getiriyor. Bu özelliği ile ortaya çıkan manzum metinler palimpsest tarih metinleri ile koşut nitelik taşıyor; *"Her şeyi anlattım / Hayvanlar, yağışlar, görenekler / Tuzdan evler, bit yiyen halklar / Kendini külden bir odaya kapatan kadınlar / Düş görmeyen uluslar / Gelgitlerin bir dalgayla yuttuğu piyadeler / Her şeyi anlattım yaşamdaşlarıma / Oysa bir savaşı anlatacaktım"*.

Alova antik döneme ait mekanlardan ve objelerden faydalanarak ortaya koyduğu şiire iki farklı şair-özne üzerinden erişiyor. Kimi şiirlerinde şair özne o dönem yaşamış bir kişi edasıyla şiirde beliriyor kimi şiirlerde ise şair-özne günümüzden bulduğu bazı iz ve ipuçları aracılığıyla geçmiş yaşantıları yeniden kurgulama yoluna gidiyor. *“En olmadık yerlerde bulduk / Ses izlerini, / Kendilerine bile görünmeyen / Hayalet atlılarda / Sessizce eğilişinde / Ormana yılan vergisi bırakan halkların, / Dinmeyen yakarısında / Fırtınaların, armağanların önünde / Diz çöken komutanların, / Kirpiklerinde tuz biriken büklerde / Her yerde bulduk onu / Yurdundan başka”*.

BATI ANADOLU’NUN ANTİK ÇAĞINDAN İNSAN MANZARALARI

Alova, Batı Anadolu’nun antik çağına dair yaşantıyı kimi zaman kent, mekan, obje üzerinden kimi zaman ise özne üzerinden kurguluyor. Şiire konu edilen özneler o kültürün farklı sosyal tabakalarından seçiliyor. Varsıllık x Yoksulluk, Halk x İktidar (Tiran, Satrap) karşıtlıkları özne ağırlıklı şiirlerdeki temel gerilim ve denge unsurlarını teşkil ediyor; *“İçimizden en güzel konuşanı / Başkan seçtik kendimize / Biz, aymaz yurttaşları / Güzel Konuşma Kenti’nin / O dilbazı, söz ustasını / Kesintisiz, hiç düşünmeden konuşan // Başımızdan atmaya çalışıyoruz şimdi / En kötü yöneticiyi / Zeytinyağ hırsızını, o kötü şairi / Toplantılar, yürüyüşlerle”*.

Alova’nın metinleri bir bakıma şiir ve sivil tarih denemelerinin arakesitinde beden buluyor. Alova Ege ve Akdeniz kıyılarında farklı zamanlarda farklı medeniyetler / kültürler / kentler kuran halkların kültürel, sosyal yaşantılarını o halkı oluşturan bireylerin tecrübe ettikleri yaşantılar aracılığıyla kurguluyor. O dönemin alelade insanların edimleri şiire konu ediliyor. Alova şiirlerini yazdığı özneleri birer birer dile getirerek, kurguladığı medeniyetin ortak yaşantısına ulaşmayı tercih ediyor; *“Sonra mimarlar geldi / Ünlü yontucular, duvar ressamaları / Kiralık tarihçiler // Öğrendi bütün halk / Birlikte oturmayı Tiyatro’da, / Ses çıkarmadan dinlemeyi / Boş söylevleri Pazaryeri’nde. // Böyle büyük devlet oldu / Zavallı Kentimiz”*.

GÜNCEL EPİGRAM

Epigram; Yunanca sözcük anlamıyla, bir anıt üzerine dönemin önde gelen şahsiyetlerinin anısına, önemli bir olayı unutturmamak için kamu adına ya da kişisel olarak yazılmış şiirsel kısa metinlere verilen ad olarak tanımlanabilir. Yunan yazınında, şairlerin metinlerine kattıkları sevgi ve yergi öğeleriyle epigramın niteliği gelişmiş incelikli, şiirsel bir söyleyişe erişmiştir. İnsana özgü duyguların dışı vurumuyla elegia’nın, satura’nın alanına girmiş, bunlarla ilgili bütün duyguları kapsamına almıştır. Başlangıçtaki kısa yazıt (metin) zamanla uzamış, aşağı yukarı bütün şiir ölçülerini benimsemiştir. Günümüze erişen anlamıyla epigram, günlük ve kişisel yaşamın yansımaları, kişileri, olayları, olguları ince ince yorumlayan, eleştiren, alaya alan kısa bir anlatım biçimidir.²

Alova, özne üzerinden yazdığı şiirlerde o topluma ait sıradan insanların (heykel kalfası, balıkçılar, süngerciler, yontucular, çalgıcılar, sığırtmaçlar, rahip hekimler, paralı askerler vb.) ‘küçük olaylarını’ konu edinmektedir. ‘Küçük olaylar’ birbirleri ile ilintilendiğinde toplumun bütününe kapsayan toplumsal yargıları, nitelikleri imlemektedir. Alova’nın özne ağırlıklı şiirlerinde epigramlara koşut nitelikte yergi, eleji ve humor özellikleri görülmektedir. Antik dönem epigramlarından ayrılan temel nitelik ise şiirlerde özel adların bulunmamasıdır. Alova’nın ‘güncel epigram’larında özel isimler bulunmadığından dolayı konu edilen yaşantılar, olaylar genelleme yoluyla halk bütününe ilişkilendirilir; “Bırakıp tahtımı, gümüş tirkeşimi / Dedim, tiran olmaya değil / Bir tiranı övmeye geldim / Ben bu dünyaya / Görünmez güzelliğini onun / Bir kısa, bir uzun / Adımlarıyla şiirimin / Bir yağmur damlasını / Anlatmaya geldim / Korkusuz kaptanları / Bir koruyla sevişmek isteye oğlanı”.

MEKANDAN VE OBJEDEN ŞİİR ÜRETMEK

Alova, antik dönem batı Anadolu kentlerinden günümüze erişebilen mimari mekanları (tiyatro, agora, stoa, liman, tapınak vb.) ve dönem insanının günlük hayatta kullandığı nesnelere (amfora, yontu, gözyaşı şişesi, sikke) şiiri kurgularken araç olarak değerlendirmiştir. Antik kentlerin buldukları coğrafya Alova’ya veri sağlayan doğal veri kaynağıdır. Deniz, sahil, ada, o coğrafyanın tabii florası; geberotu, ökseotu, adasoğanı, cırlayık, katırtırnağı, dulaptalotu, o coğrafyanın faunası; kerkenez, sıvacı kuşu, kuyruksallayan, puhu kuşu Alova’nın şiirlerine konu olmuştur. “Gömük Çarşı” isimli şiirinde Alova mekandan şiiri kurgulamıştır; “Dayayıp kulağımızı / Toprağa saplanmış çörtentlere / Dinledik eski seslerini Tecimevi’nin / Gömük merkezini alaverenin / Çekişmenin, bekleyişin / Yörüngesiz bir gezegen gibi / Dolaşan paranın. // İşte, Bezzazlar Çarşısı! / Dün gibi geliyor sesimiz. / Bir vurtut üzreyiz ayaküstü / Kokusunda eğrilmiş yünün / Dolanırken ayağımıza Deftersizler”. ‘Genç Kız Başı’ şiirinde ise Alova nesne özelinde sadece baş kısmı kalmış bir heykel parçasından şiirini kurgular; “Kaç rüzgar taramış saçlarını / Kaç gök çakımı tarazlayıp / Geçirmiş korkunu Geleceğe / Kırık bir mermerde, kızdırıp toprağı / Aynı anda bütün yönler / Bakan gözlerinle / Seyretsiz diye bir gün / Ses beklemeyen sessizliği / Unutulmuş kökler arasında / Hiçliğe çevirirken yılgyı / Aralık kalmış dudakların”.

Ekphrasis; bir sanat objesinin açık, net dille açıklanması, tanımlanması anlamına gelmektedir. Kimi yazar ve şairler ekphrasis’i metinlerinde anlamı aktarmada bir araç olarak değerlendirmektedir. Alova da ekphrasis kavramını şiirlerinde imkan olarak görmüştür. Kimi şiirlerini ‘Sikke portresi’nde olduğu gibi antik bir sikke, vazo, stel gibi objeler aracılığıyla kurgulamıştır; “Kıral mı bu, güneş mi, balıkçı mı? / Alev mi bunlar, saçlar mı / Yılan mı, rüzgâr mı yoksa / Gözeneklerden havaya yayılan?”.

YAPI

Birinci oğul Şarkı kitabının çatısı 54 bölüm üzerine kuruludur. Her bir bölüm en az bir veya birden çok Őiirden mürekkeptir. *Birinci oğul Şarkı* bizatihi adı üzerine ‘birinci çoğul ağızdan : BİZ’ seslenmektedir. Kitaptaki Őiirlerin önemli bir bölümünde devrik cümle kullanımına gidilmiŐtir. *Birinci oğul Şarkı* filizlendiği antik dönem epik metinlerindeki söylem diline paralel Őekilde anlatımcı (narrative) dile sahiptir. Alova’nın anlatımcı dilin uzun metinlerde yeknesaklığa evrilme ihtimalini gözardı etmeyerek Şiirlerinde devrik cümle kullanma yolunu tercih ettiği öngörülebilir. Kitaptaki Őiirlerin tamamına yakınında devrik cümle Őiirdeki anlamı kuvvetlendirici bir imkan olarak deęerlendirilmiŐtir.

Tazmin ve TaŐtir divan edebiyatına ait iki dil sanatı olmakla beraber Alova’nın gerek *Birinci oğul Şarkı* kitabında gerekse evvelki Şiir betiklerinde sıklıca değerlendirdiği metin üretim metodlarındandır. Tazmin, başka bir Őaire ait mısra veya beyiti kimin olduğunu belirterek kendi Şiirinde tekrarlama sanatıdır. TaŐtir, bir gazel veya kasidenin bir beyitinin iki mısrası arasına başka bir Şair tarafından aynı vezinde  mısra ilavesiyle yapılan nazım Őeklidir.³ *Birinci oğul Şarkı* zelinde incelendiğinde Seferis, Sardeisli Alkman, Eliot, Sappho, Alkaios, Elealı Zenon, Parmenides, Hölderlin, Metin Eloğlu, lk Tamer, Edip Cansever Alova’nın tazmin ve taŐtir aracılığıyla metinlerarası iliŐki kurduğu baŐlıca Őairlerdir.

BİRİNCİ OğUL: BİZ

Erdal ALOVA’nın *Birinci oğul Şarkı* zelinde konumlandığı pozisyon yapıtın anlamlandırılmasında belirleyici rol üstlenmektedir. Alova *Birinci oğul Şarkı*’da, günümüze erişmemiş medeniyetlere ait insanların kimliklerine bürünerek yüzyıllar sonrasında o insanlara söz vermekte, onları dile getirmektedir. Alova kitaptaki tüm Şiirleri birinci çoğul ağızdan aktarmaktadır. Bu bağlamda Alova Şair zne özelinde kendisini dıŐardan bir anlatıcı karakter olarak değil, bizatihi o insanların içinden bir özne olarak tanımlamaktadır; “Görmeden yazdım buranın Şiirini / Dedi Şair, yürürken / Yıkık sütunlar, manisalaleleri arasından, / Ordan burdan duyduklarım / Kitaplar, söylenceler, o kadar. / Kayrasıyla dŐ gücünün / Soluk verdiğim sözcüklerle kurdum / Bu yıkıntıyı yeniden / Görünmez geçmiŐini onun // Yalnız, taŐlar Şimdi benim için / Bu sütun baŐları, boş Stadyum / Bir i karaltısı, bir bungunluk / Gittikçe uzaklaŐtıran beni Őiirimden”.

KAYNAKLAR

- 1.Erdal ALOVA, *Birinci oğul Şarkı*, İŐ Bankası Yayınları, İstanbul, 2015, 1.bs.
- 2.Güngör VARINLIOğLU, *Marcus Valerius Martialis - Eğiramlar*, İstanbul, 2005, 1.bs.
- 3.İlhan AYVERDİ, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2011, 2.bs.

Ozan ÖZTEPE